

УДК 630*118

Директор І.В. Фізик, канд. с.-г. наук –
ДП "Клеванське лісове господарство"

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УНІФІКАЦІЇ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА У КОМУНАЛЬНИХ ЛІСАХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

Досліджено особливості видового складу деревостанів різного віку комунальних лісів Західного Полісся. Наведено порівняльну характеристику окремих таксаційних показників деревостанів комунальних та державних лісів. Визначено напрями ведення наближеного до природи лісового господарства.

Director I.V. Fyzyk – SE "Klevan Forestry"

Theoretical aspects of standardization of running forestry are in the forests of Western Polissia

We are research peculiarities of communal plantations in Western Polissia. Communal forests were compared with State forests and we use the rating indexes. The right direction was defined in forestry.

На території Рівненської та Волинської областей, які розташовані в межах двох лісогосподарських областей – Полісся і Лісостепу, сформувались оптимальні умови для вирощування високопродуктивних і біологічно стійких деревостанів за участю багатьох деревних порід. У північній їх частині лісовий фонд найбільш представлений сосновими та сосново-дубовими насадження борового та суборового комплексів різних варіантів зволоження (рис. 1) [7]. Клімат району Полісся помірний, вологий з м'якою зимою, частими відлигами, неспекотним літом, значними опадами. Період активної вегетації сягає 160 днів. Типи ґрунтів на Поліссі істотно змінюються зі заходу на схід, що зумовлене зміною клімату, геоморфологічною будовою, рельєфом місцевості та підстилаючими материнськими породами. Найпоширенішими тут є дерново-слабопідзолисті та меншою мірою дерново-сильнопідзолисті ґрунти. Меншу площу займають болотні, торфово-болотні та торф'яні. Незначну частку займають лісові ґрунти та опідзолені чорноземи [1]. На відносно багатих ґрунтах формуються вологі та свіжі сосново-грабові судіброви високої продуктивності.

Рис. 1. Сосновий деревостан в умовах борового типу

У південній частині аналізованих областей розташована Волинська височина, клімат якої – вологий і теплий, зима – м'яка з частими відлигами, а літо – тепле з достатньою кількістю опадів. Тут зосереджені найбільші площі

цінних родючих ґрунтів. З-поміж деревних порід, які беруть участь у формуванні деревостанів, найбільшу площу займають дуб звичайний (до 42 %), граб звичайний (18 %), сосна звичайна (до 15 %), вільха чорна (10 %), осика (5 %), береза поникла (6 %), а також бук лісовий, ясен звичайний, клен гостролистий, липа дрібнолиста, тополя та ін. [1]. Найпредставленішими у межах Волинської височини типами лісу є свіжі та вологі грабові судіброви та діброви, свіжі і вологі грабово-соснові судіброви, вільшини, субучини, а в окремих місцях – бучини (рис. 2) [3, 4].

Рис. 2. Сосново-дубовий деревостан у сугрудових умовах

м³) на Рівненщині займають лісові насадження, які належать до комунальних лісів і підпорядковані міністерству аграрної політики України, що становить майже 15 % площі державного лісового фонду області. Більшість лісових насаджень (понад 60 тис га) комунальних спеціалізованих лісгосподарських підприємств зосереджені у поліській зоні [5-7].

Загальна площа земель лісового фонду Волинської області на 01.01.2002 р. становить 702,5 тис. га., зокрема вкриті лісовою рослинністю землі сягають 622,0 тис. га. Відповідно, державний лісовий фонд області становить 502,3 тис. га, зокрема 441,5 тис. га вкритих лісовою рослинністю земель зі загальним запасом 82,72 млн м³. Середня лісистість в області становить 32,6 %. Серед деревних порід найбільш поширеними є соснові лісостани (58 %), м'яколистяні – 27 % та твердолистяні – 15 %. Значно більшу площу, понад 200 тис. га, що становить більше 40 % площі державного лісового фонду Волинської області, займають комунальні ліси.

Серед деревних порід, які беруть участь у формуванні деревостанів комунальних лісів, найбільшу частку займає сосна звичайна (майже 65 %), дещо менше насаджень сформовано за участю берези пониклої (понад 13 %), вільхи чорної (8,8 %), дуба звичайного (4,9 %), граба звичайного (майже 5 %) та незначну площу займають насадження за участю осики (0,6 %), ялини європейської (0,2 %), ясена звичайного (0,3 %) і тополі (0,1 %). Подібна ситуація характерна для Волинської області.

Відповідно до загальних даних про лісовий фонд Рівненської області площа земель лісового фонду на 01.01.2002 р. становить 849,8 тис. га, зокрема вкриті лісовою рослинністю землі сягають 731,7 тис. га. Відповідно, державний лісовий фонд області становить 688,2 тис. га, зокрема 582,9 тис. га вкритих лісовою рослинністю земель з загальним запасом 110,91 млн м³. Значну площу (понад 78 тис. га зі загальним запасом 9,17 млн

Ми виявили цікаву тенденцію динаміки видового складу деревостанів у сугрудових та грудових умовах різних лісництв регіону досліджень. Зокрема, найбільшу кількість різноманітних деревних порід у складі лісових насаджень в умовах вологої грабової судіброви та діброви обліковано в лісництвах, розташованих у межах Волинської височини. Так, у віці до 10 років, поряд з дубом звичайним, який у складі деревостану займає 37-43 %, відзначено 13 супутніх та другорядних деревних порід (Г, Ял, Кл, Бк, Т, Лп, Яс, Мд, Чш, Яв, Б, Вб, Дч). Дещо іншу особливість відзначено у лісорослинних умовах поліської зони. В окремих лісництвах у віці до 10 років у деревостанах свіжого та вологого дубового суборів сосна звичайна займає у складі 13-18 %, а кількість супутніх та другорядних деревних порід тут становить три (Б, Ос, Сб). Натомість у складі цих деревостанів майже відсутній дуб звичайний, який виконує у цих умовах важливу екологічну функцію і повинен бути представлений як характерна кліматична домішка [2]. Варто зазначити, що у тих лісництвах, де обліковано більшу кількість супутніх та другорядних деревних порід у деревостанах молодого віку, значно більше їх залишається і у віці стиглості і, зазвичай, у таких лісостанах частіше відбувається зміна деревних порід. У більшості проаналізованих лісництв поліської зони спостерігається стабільна тенденція поступового зростання відсоткової участі сосни звичайної у складі деревостанів старших вікових груп.

Варто відзначити, що деревостани комунальних лісів характеризуються значно меншим запасом і нижчою повнотою порівняно з ідентичними деревостанами державного лісового фонду. Так, сосновий деревостан складом 10С у кварталі № 1 вид. 15 Маневицького міжгосподарського лісгоспу в умовах свіжого дубового субору у віці 70 років, повнотою 0,3 сягає запасу 80 м³/га, в той час, як насадження свіжого дубового субору державного лісового фонду характеризуються значно вищою повнотою та запасом (табл.). Здебільшого соснові деревостани комунальних лісів формуються за участю різновікового підросту сосни, який внаслідок інтенсивних нерегульованих вибіркових рубок, з'являється у достатній кількості під наметом розріджених стиглих лісостанів (рис. 3).

Ефективне його використання для відновлення корінних деревостанів дасть змогу не тільки значно зменшити витрати на відтворення лісових насаджень, а й сприятиме істотному зростанню їх продуктивності. Заощадження значних коштів внаслідок істотного зменшення

Рис. 3. Різновіковий підріст сосни звичайної під наметом розріджених соснових деревостанів

лісокультурних площ, дасть змогу поставити на порядок денний вирішення надзвичайно важливого завдання – збільшення лісистості регіону внаслідок залісення низькопродуктивних, пошкоджених та забруднених радіонуклідами земель. Збільшення площі лісових земель сприятиме оптимізації структури земельних ресурсів у регіоні.

Табл. Типологічний аналіз свіжого дубового субору Кам'янецького лісництва Остківського лісгоспу

№ з/п	Група віку, років	Кількість ділянок, шт.	Площа, га	Фактичний запас на всій площі, м ³	Середній фактичний запас, м ³ /га	Середній фактичний приріст, м ³ /га	Наявний типологічний еталон				Потенційний запас на всій площі, м ³	Частка використання типологічного потенціалу, %
							склад деревостану	середній приріст, м ³ /га	повнота	запас, м ³ /га		
1.	0-10	4	10,5	70,0	6,7	1,33	5С5Б	2,00	0,71	8,0	84,0	83,3
2.	11-20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	21-30	5	6,3	910,0	144,4	5,78	8С2Б	5,50	0,85	165,0	1039,5	87,5
4.	31-40	45	94,1	19340,0	205,5	5,87	8С1Б1Д	6,25	0,85	225,0	21172,5	91,3
5.	41-50	23	81,8	23410,0	286,2	6,36	9С1Б+Д	6,53	0,93	294,0	24049,2	97,3
6.	51-60	12	32,0	7790,0	243,4	4,43	10С+Б	6,92	0,89	381,0	12192,0	63,9
7.	61-70	12	34,8	10940,0	314,4	4,84	7С3Б+Д	5,09	0,80	331,0	11518,8	95,0
8.	71-80	5	28,5	8320,0	291,9	3,89	9С1Б	4,64	0,70	348,0	9918,0	83,9
	55,7	106	288,0	70780,0	245,8	4,41	8,4С1,1Б0,5Д	4,99	0,85	277,7	79974,0	88,5

Унаслідок виконаного типологічного аналізу деревостанів свіжого дубового субору Кам'янецького лісництва Остківського лісгоспу Рівненського управління лісового господарства України відзначено значно вищі показники запасу соснових деревостанів в умовах цього типу лісу. Так, середній запас соснових деревостанів у суборових умовах у віці 70 років становить понад 330 м³/га, що більше ніж у 4 рази вище аналогічного деревостану в Маневицькому міжгосподарському лісгоспі.

Як показали наші дослідження, у низькоповнотних соснових деревостанах комунальних лісів, найбільш доцільним є поступове запровадження вибіркової системи рубок, що у перспективі дасть змогу сформувати різновікові соснові деревостани і здійснювати в них наближене до природного лісове господарювання.

Загалом вважаємо за доцільне поступово запроваджувати заходи щодо зменшення інтенсивності ведення лісового господарства у комунальних лісах. Особливу увагу необхідно приділяти вирівнюванню вікової структури деревостанів за участю головних лісотвірних деревних порід, сприяти запровадженню у практику ведення лісового господарства ресурсоощадних технологій, що дасть змогу забезпечити нагромадження деревини, збагачення біорізноманіття деревних порід у лісостанах регіону досліджень та посилити позитивний вплив лісових екосистем на екологічний стан навколишнього природного середовища.

Запровадження цих заходів сприятиме:

- збільшенню лісоресурсного потенціалу регіону досліджень;
- зменшенню площі низькопродуктивних, порушених та забруднених земель;
- підвищенню продуктивності та стійкості насаджень внаслідок заміни низькопродуктивних та похідних деревостанів на високопродуктивні і корінні;
- оптимізації вікової структури лісових насаджень;
- збагаченню біорізноманіття рослинного та тваринного світу;
- посиленню позитивного впливу лісових екосистем на екологічний стан навколишнього природного середовища;
- забезпеченню нагромадження ресурсів чистої води;
- вирощуванню екологічно чистої сільськогосподарської продукції;
- покращенню стану навколишнього природного середовища.

Література

1. Воробьев Д.В. Типы лесов европейской части СССР. – К. : Изд-во АН УССР, 1953. – 452 с.
2. Гринченко В.В., Рибак В.О., Грищенко А.О. Відновлення корінного типу деревостанів – важливий захід підвищення продуктивності та біологічної стійкості соснових насаджень // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ УкрДЛТУ. – 2000. – Вип. 14.5. – С. 47-50.
3. Генсірук С.А., Нижник М.С., Копій Л.І. Ліси Західного регіону України. – Львів : Вид-во "Атлас", 1998. – 408 с.
4. Геренчук К.І. Природа Ровенської області. – Львів : Вид-во "Вища шк.", 1976. – 156 с.
5. Копій Л.І., Фізик І.В. Оптимізація лісистості в агроландшафтах північно-східної частини Волинської височини. – Львів : Вид-во НТШ, 1999. – 141 с.
6. Копій Л.І., Фізик І.В. Принципи формування оптимальної лісистості в умовах горбистих ландшафтів Волинської височини // Лісівнича академія наук України : наукові праці. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2007. – Вип. 5. – С. 69-73.
7. Фізик І.В. Перспективи реформування комунальних лісів Рівненщини // Науковий вісник НСІ : зб. наук. праць. – Березне : Вид-во НСІ. – 2007. – Вип. 1. – С. 32-34.

УДК 630*176.322.2:630*228 Здобувач Я.П. Целень – НЛТУ України, м. Львів

ЛІСІВНИЧО-ТАКСАЦІЙНА СТРУКТУРА БУКОВИХ ЛІСІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ЗАХІДНО-ПОДІЛЬСЬКОГО ГОРБОГІР'Я У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Охарактеризовано букові ліси центрального Західно-Подільського горбогір'я у Львівській області. Виявлено розподіл букових лісостанів за класами бонітетів, повнотою, типами лісу. Вивчено особливості поширення насаджень бука європейського за експозиціями і стрімкістю схилів. Загалом встановлено, що в центральному Західно-Подільському горбогір'ї переважаючими є середньовікові та пристигаючі, високобонітетні та високоповнотні букові деревостани, які відзначаються значною продуктивністю і біологічною стійкістю.

Competitor Ya.P. Celen' – NUFWT of Ukraine, L'viv

The forestry and taxation structure of the beech forests stands of central part of hill-height-lend of Western Podillia in the L'viv region

The beech forests stands of central hill-height-lend of Western Podilla in the L'viv region are described. Found out distributing of beech forests stands after the classes of stocking, plenitude, types of the forest. The features of distribution of planting of beech are